

Qizlar, autizm identifikatorlari va ta'lim

Qo'qon universiteti

Xusanova Madinabonu Muzaffarjon qizi

Boshlang'ich ta'lim 3 kurs

Annotatsiya

Ushbu bobda qizlar, autizm identifikatorlari va ta'lim haqidagi hamkorlikdagi avtoetnografiya haqida xabar beriladi. Otistik bo'lmagan uchta tadqiqotchi va autizmlilik deb aniqlagan to'rt tadqiqotchi maktab yillari davomida autistik o'ziga xoslikning rivojlanishiga turli xil ijtimoiy-madaniy omillar qanday ta'sir qilganini o'rganishdi. To'rtta autizmlilik ayol o'zlarining maktab tajribalari va bu tajribalar ularning rivojlanayotgan shaxsiyatiga qanday ta'sir qilgani haqidagi aks ettirilgan avtobiografik ma'lumotlarni hujjatlashtirdi va jamoa bilan o'rtoqlashdi. Autistik qizlar uchun maktablarda inklyuziv amaliyotni qo'llab-quvvatlash va ularning rivojlanayotgan shaxsiyatini tarbiyalash bo'yicha bir qator takliflarni ishlab chiqishda foydalanilgan ma'lumotlardan bir qator mavzular paydo bo'ldi.

Kalit so'zlar:

Autizm, birgalikda avtoetnografiya, qizlar, identifikatsiya, maktab

Abstract

This chapter reports on a collaborative autoethnography about girls, autism identities, and education. Three researchers who are not autistic and four researchers who identify as autistic investigated how various sociocultural factors influenced development of autistic identity across the school years. The four autistic women documented and shared autobiographical data with the collective about their school experiences and reflections of how these experiences impacted their developing identity. A number of themes emerged from the data that were used to inform the development of a series of propositions to support inclusive practices in schools for autistic girls and nurture their developing identities.

Keywords:

Autism, Collaborative autoethnography, Girls Identity, School
Autizm nima?

Autizm (grekcha «autos» – «o'zim» degan so'z) – bu ruhiyatning o'ziga xos holati bo'lib, bemor tashqi olam, atrofdagilar bilan muloqot qilishni istamaydi. U yolg'izlikni yoqtiradi. Yana bir xil xatti-harakat va shunday so'zlarni takrorlaydi. Autizm tashxisli

bola o'z olamida yashaydi. Fikrlashi boshqalarnikiga o'xshamaydi. Ularning xatti-harakatlari real voqelik bilan bog'liq emas. Bemorlarning harakatlarida hissiy kechinmalar asosiy o'rin tutadi. Bu kasallik sindromi o'g'il bolalarda qiz bolalarga nisbatan ko'p uchraydi. Simptomlarning har xilligi va kasallik o'zgaruvchanligi ushbu kasallikni qiyinligidan dalolat beradi: sezilarsiz autistik xususiyatlardan to doimiy parvarish talab etilishigacha.

Autizm kasalligini kelib chiqish sabablari

Olimlarning fikricha, autizm kasalligini kelib chiqish sabablaridan biri bu – homilani ona qornidalik davrida ma'lum bir turdagi oqsillarning yetishmovchiligi. Ikkinchi sababi, organizmda ikki xil og'ir metalning, qo'rg'oshin va simobni, ko'payib ketishi. Uchinchi sabab atrof muhitni ekologik buzilishi va homiladorlik paytida kuchli stress holatlarini kechirish. Anemiya hamda qon bosimning oshishi, buyrakda bosim oshishi – bularning hammasi autizimni kelib chiqish sabablari hisoblanadi. Bundan tashqari autizm kasalligi belgilarining kengayishini, ya'ni rivojlanishdan ortda qolish belgilari Retta sindromi, Aspergera sindromi va autizimning klassik simptom komplekslarining ko'p uchrashi. Shuningdek, kasallik haqida ma'lumot ko'paymoqda. Ilgari tortinchoq, uyatchan, introvert va shizofreniyaga moyil bolalarni «g'ayritabiiy bolalar» deyishgan bo'lsa, hozirgi kunga kelib bunday bolalarni autistik bolalar (autizm) deyishmoqda.

Autizm kasalligi yoshga qarab quyidagilarga bo'linadi:

Erta bolalik autizmi – 2 yoshgacha;

Bolalik autizmi – 2-11 yoshgacha;

O'smirlik autizmi 11-18 yoshlargacha.

Autizm belgilari

- Ijtimoiy qoloqlik;
- Muloqotda o'z-o'zi bilan gaplashish, har xil qo'l harakatlari qilish;
- Umumiy belgilarning erda boshlanishi.
- Bolaning onasiga bee'tiborligi (kulish, jismoniy harakatlar, ovoz chiqarishlar);
- Bolaning «tayyorgarlik» holati yo'qligi ya'ni uni ko'tarishga uringanda qo'llarini cho'zmasligi, tizzalarida turishga harakat qilmasligi, emishdan butunlay to'xtashi;

• Jamoa bilan o'ynashni istamaslik, ota-ona va boshqalar bilan o'ynaganda injiqlik qilish, yolg'iz holda o'ynashni xohlash;

- Ovoz, yorug'likka bo'lgan sezuvchanlikning oshib ketishi, bundan tashqari qo'rqitish, baqiriq, arg'imchoq uchish kabi o'yinlar paytida injiqliklar qilish;
- Gapirish qobiliyatining susayishi, hatto mutizm holatigacha. Exolaliyalar, ya'ni so'zlarni takrorlash, ota-onadan eshitgan iboralarni qayta-qayta aytib yurish yoki multfilmda eshitgan so'zlarni doimo aytib yurish, bu Asperger sindromi deyiladi;
- Ovqatni tanlab yeyish, ishtaha sustligi, uyquning yomonlashuvi;
- Buyruqlarni bajarmaslik, buyumlarni ko'rsatsa qaramaslik, o'zining ismiga e'tibor bermaslik;
- Belgilangan tartibga qat'iy rioya qilishi, ya'ni bir vaqtda uyg'onishi, buyumlarni bir joyda saqlash, jismlar shakliga qarab saralash va shu kabilar;
- So'zlashish qobiliyatining yaqqol buzilishi kattalar kabi iboralar ishlatib gapirish, bir xil so'zlarni takrorlab yurish, dialogga kirishmaslik;
- Xavflardan qo'rqmaslik: balandlik, avtotrassa, hayvonlardan qo'rqmaslik, lekin oddiy buyumlardan qo'rqish, masalan qaynab turgan choynak, elektr yoqgich va shu kabilar;
- Harakatlardagi takrorlar aylanib turish, tebranib turish, imo-ishoralarning takrorlanishi;
- Jahldorlik, kulgi, vahimaning o'z-o'zidan paydo bo'lishi;
- Ba'zi bir g'ayritabiiy holatlarga e'tibor qaratish, masalan eslab qolish qiyin bo'lgan sonlarni eslab qolish, qo'shiqlar so'zlarini esda saqlash, o'qib bo'lmaydigan yozuvlar yozish;

O'smirlik autizmida belgilarga autistning gormonal o'zgarishlari ham qo'shiladi. Diagnostika faqatgina belgilarga asoslanib, psixiatr shifokor qo'yadi. Ko'pchilik autist bolalar adabiyotlarda keltirilgan autizm belgilariga mos kelmasligi mumkin. Ba'zi hollarda autist bolalar insonlar bilan muloqotga ham kirishishlari mumkin, bu esa diagnoz qo'yishda qiyinchiliklar tug'diradi.

Autizmni davolash

Davolash maqsadida ortda qolayotgan jihatlarni korrektsiya qilish uchun barcha turdagi autist bolalarga mos keladigan quyidagi chora tadbirlar qo'llash mumkin:

- Gapirish qobiliyatini yaxshilash maqsadida logoped bilan mashg'ulotlar olib borish;
- So'zlashish uchun rasmi kartochkalardan foydalanish yoki planshet, kompyuterda so'zlarni yozib o'rgatish;

- Bola bilan har xil o'yinlar o'ynash, bir sferada faqat bir mutaxassis bilan;
- Medikamentoz davo faqatgina qo'shimcha sifatida bolada kuchli agressiya bo'lsagina buyuriladi.

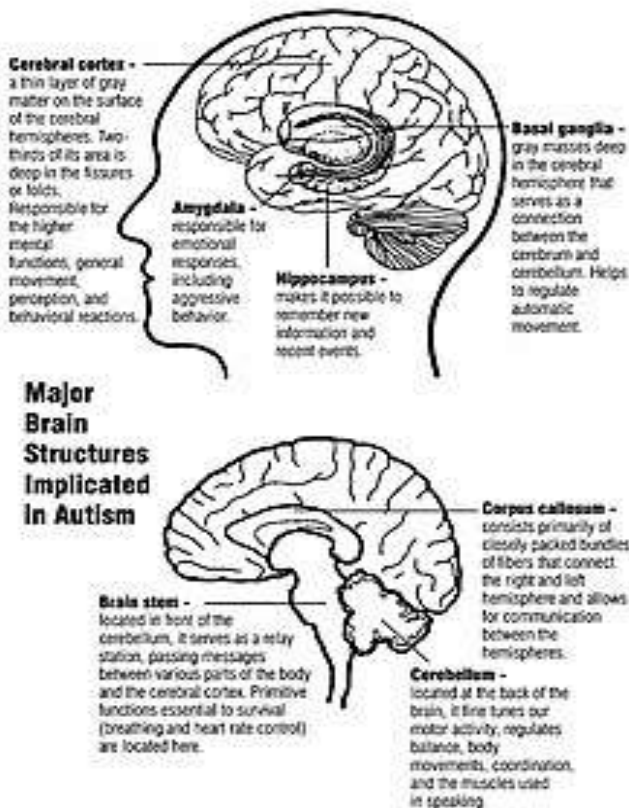
Autizmga chalingan bemor bolalarni qanday bo'lsa, shunday qabul qilish kerak. Kattalar buni o'z vaqtida aniqlab, ularni qo'llab-quvvatlashlari zarur. Autizm kasalligi homila ona qornidalik davridayoq uning bosh miyasi rivojlanishida ba'zi oqsillarning yetishmasligi sababli paydo bo'lishi mumkin, degan taxminlar mavjud. Bu xastalikning irsiyat bilan bog'liqligi hali to'liq o'rganilmagan. Amerikalik va fransiyalik olimlar guruhi bosh miya rivojlanishining ilk bosqichlarida hid sezishda ishtirok etadigan o'zak hujayralarni o'rganish zarur, degan xulosaga kelishdi. Chunki, burundan osonlik bilan olinadigan biopsiya surtmasi bu hujayralarni o'rganishda bebaho usul hisoblanadi.

Erta bolalik autizmi sindromi

Erta bolalik autizm sindromi (qisqartirilgan RDA) autizmga xos bo'lgan [sindrom](#) bo'lib, birinchi marta kasallik 1943-yilda Leo Kanner(Kanner autizmi) tomonidan tasvirlangan .

RDA ning tashqi ko'rinishlari

Autizm . Bolada tashqi dunyo bilan hissiy aloqa o'rnatish qiyin. O'zining hissiy holatini ifodalash va boshqa odamlarni tushunish muammoli bo'ladi. Ko'z bilan aloqa o'rnatishda, imo-ishoralar, yuz ifodalari, intonatsiyalar yordamida odamlar bilan muloqot qilishda qiyinchiliklar paydo bo'ladi. Hatto yaqin odamlar bilan ham, bola hissiy aloqalarni o'rnatishda qiyinchiliklarga duch keladi, lekin ko'proq darajada autizm bolaning begonalar bilan muloqotda namoyon qiladi.

Autizm miyaning ko'p qismlariga ta'sir qiladi. Autizm Parkinson kasalligi kabi miyaning boshqa ko'plab kasalliklaridan farqli o'laroq, molekulyar darajada ham, hujayra va tizim darajasida ham aniq yagona mexanizmga ega emas; autizm nomi ostida nima birlashtirilgani noma'lum - mutatsiyalar ta'siri kichik miqdordagi umumiy molekulyar zanjirlarga birlashadigan bir nechta kasalliklar yoki boshqacha mexanizmlarga ega bo'lgan katta kasalliklar guruhidir. Ko'rinib turibdiki, autizm rivojlanish bosqichida ta'sir qiluvchi va miyaning ko'p yoki barcha funktsional tizimlariga ta'sir qiluvchi ko'plab omillar ta'sirining natijasidir .

Xulosa:

Agar bir xil bo'lish kerak bo'lganda dunyodagi 30 milliard aholi o'xshash bo'lib tug'ilardi. Ko'rinish, fikrlar singari ruhiy holatning turfa bo'lishi bu esa onda-sonda yoki doimiy kuzatilishi normal. Teng huquqli bo'lish, to'laqonli imkoniyatlardan foydalanish uchun insonning qanday ekani, nega bunday ekanining zarracha ahamiyati yo'q.

Hech kimni qahramonga aylantirish yoki qurbon sifatida ko'rsatish emas, shunchaki sha'ni har nedan ustun bo'lishi kerak bo'lgan (harholda televideniye va plakatlarda shunday yoziladi) eng oliy qadriyat — inson sifatida ko'rilish kerak, xolos.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'xati

1. O'zbekiston Respublikasi «Nogironlar huquqini ijtimoiy himoyalash to'g'risida»gi Qonun -1991 yil.
2. "Imkoniyati cheklangan bolalar va o'smirlar uchun inklyuziv ta'lim to'g'risida muvaqqat Nizom"- XTV 234-sonli buyrug'i-2005 yil 19 sentyabr.
3. "Nogiron shaxslar huquqlari" to'g'risidagi Deklarasiya (1975yil)
4. "Bola huquqlari to'g'risidagi" Konvensiya -1989 yil;
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2007 yil 23 yanvarda 573-sonli qarori bilan tasdiqlangan "Ijtimoiy himoya yili" Davlat Dasturi.
6. "Aqli zaif shaxslar huquqlari" to'g'risidagi Deklarasiya-1971yil
7. "Ta'lim xamma uchun" Dasturining Milliy rejasi-Toshkent-"Arnaprint-2003 yil;
8. "Dakarskiye ramki deystviy"- Fransiya-"YuNESKO"-2000 yil.
9. Integrirovannomu obucheniyu detey s narushennshi zreniya «Defektologiya»- 2006/ 3
10. Integrirovannoye obucheniyе i vospitaniye detey s otkloneniyami razvitiya v Armenii. Defektologiya 2006/ 3